

KOOSTE RAKENNUSINVENTOINNISTA PUKINKULMAN PANIMOALUEELLA

KAUPUNKISUUNNITTELU 2006

VAASAN KAUPUNKI

Sisällysluettelo

SISÄLLYSLUETTELO	1
1. PUKINKULMAN PANIMOALUEEN HISTORIAA.....	2
2. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ.....	3
3. RAKENNUKSET	5
3.1. KONTTORIRAKENNUS (1.).....	6
3.2. MALLASTAMO, KEITTÄMÖ, KÄYMÄ- JA VARASTOKELLARI, KATTILAHUONEEN LAAJENNUS (2.)	7
3.3. PULLOTUSHALLI JA SEN LAAJENNUS (3.).....	9
3.4. TEHDASHALLI (4.)	9
3.5. KELLARIOSASTO (5.)	10
3.6. UUSI KEITTOHALLI (6.)	11
3.7. ASUINRAKENNUS (7.)	11
3.8. KÄYMÄ- JA VARASTOKELLARI (8.)	12
3.9. JÄÄVARASTO (9.).....	13
3.10. VARASTO (10.)	14
3.11. TEOLLISUUSRAKENNUS (11.).....	14
3.12. JÄTEVESIEN ESIKÄSITTELYLAITOS (12.).....	15
3.13. UUSI LIIKE-/HALLIRAKENNUS (13.).....	16
LÄHTEET	16

1. Pukinkulman panimoalueen historiaa

Bock-panimo perustettiin 18. lokakuuta 1890. Yhtiön perustajajäsenenä oli mm. Lahti ölbryggerin omistaja C.J. Hartman ja Vasa ölbryggerin panimomestari Hjalmar Westerlund. Yhtiöllä oli erittäin vakavarainen ja ammattitaitoinen omistajakunta ja tavoitteena oli nopeasti saavuttaa paikallisesti johtava markkina-asema. Bock-nimi viittaa ilmeisesti Westerlundin, koska Vasa ölbryggeri tuli hänen ollessaan sen panimomestarina tunnetuksi bock-tyyppisestä oluesta.

Tehtaan koneet ja kalusto hankittiin Tukholmasta. Myös laitoksen suunnittelija Jacobi oli tukholmalainen. Ohra oli tanskalaista ja humala ruotsalaista. Ohraa, maltaita ja humalaa hankittiin myöhemmin myös Saksasta, jossa suurin osa koulutuksestakin saatiin. Rakennustyöt myöhästyivät useasta syystä. Yritystä kokonaan johtanut Victor Schauman kuoli 1891. Tehtaan kustannusarvio oli suurempi kuin mitä oli arvioitu ja osakepääomaa nostettiin 300.000 markkaan, kaksinkertaiseksi aiemmasta. Lisäksi naapurina olevan Lahden panimon kanssa oli riitoja. Toukokuuhun 1892 mennessä panimo oli tuottanut vain kaljaa ja jääkellarijuomaa. Ensimmäinen oluterä münchener-tyyppistä olutta tuli myyntiin vasta kesäkuun 6. päivä.

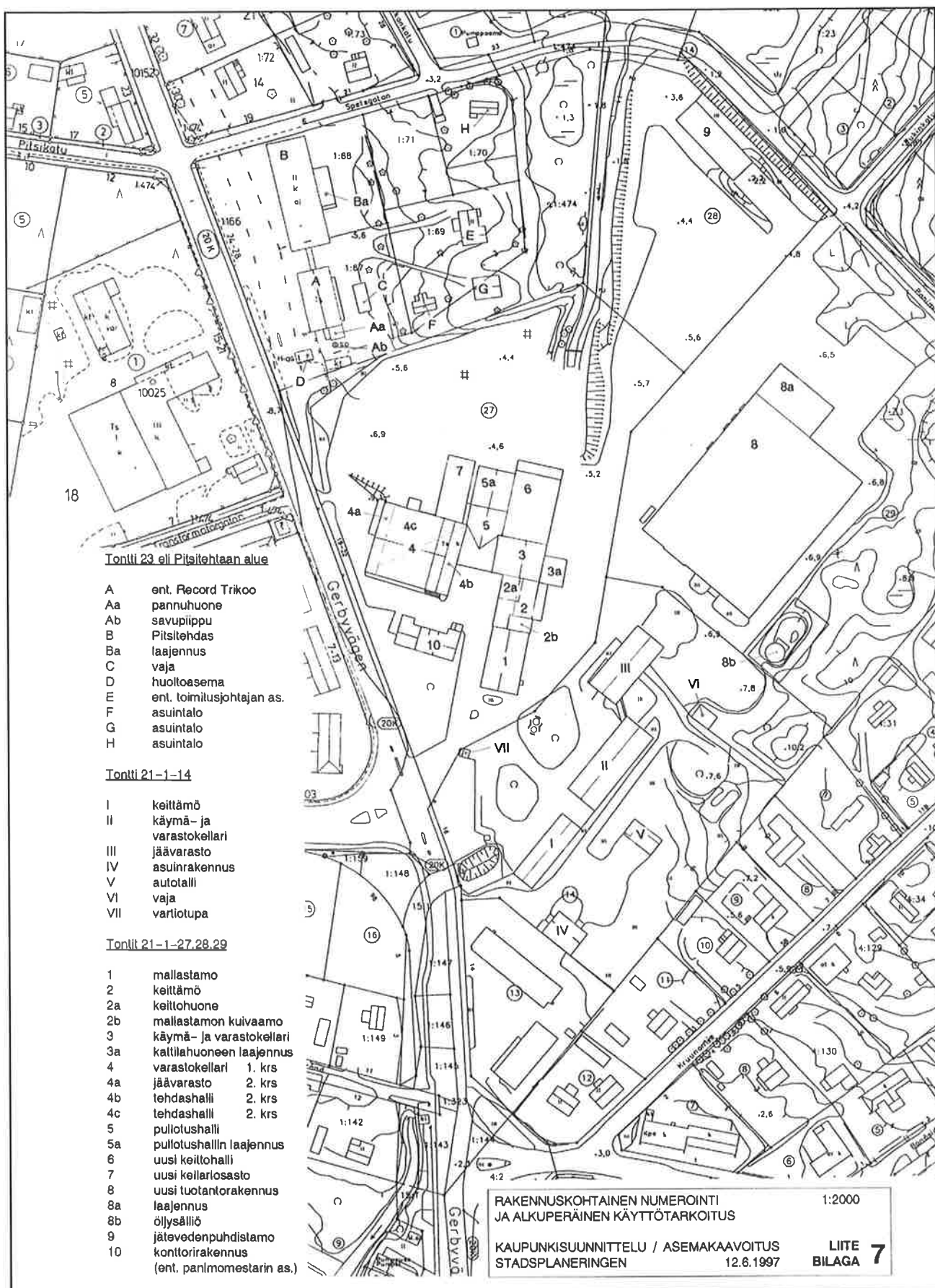
Yhtiö osti Lahti ölbryggerin 1892. Tuohon aikaan Vaasa oli jo merkittävä tekijä koko Suomen olutmarkkinoilla ja Bockista tuli Vaasan huomattavin panimo. Vasa ölbryggeri (Nya bryggeriet) siirtyi Bockin omistukseen vuonna 1897. Vuonna 1898 Infjärdenin itärannalle perustettu Ångbryggeri Ab Kronan siirtyi vuonna 1904 Bockin haltuun. Nya bryggerietin oman bayerilaisen myyntiä jatkettiin sen omilla etiketeillä, sillä kyseisen oluen markkinaosuus oli huomattava ja muodosti 1905 yli puolet Bockin koko oluen tuotannosta. Lahden ja Kronanin panimoissa lopetettiin vahvojen oluiden valmistus.

Hartwall osti Bockin suositun Karjala-olunsa tuotannon lisäämiseksi ja kaupan myötä A-olutta toimitettiin Helsinkiin pullotettuna ja keskiolut säiliöautoilla Helsingissä pullotettavaksi. Markkina-alueet kuivuivat, kun keskioluen myynti kiellettiin monissa Vaasan läänin kunnissa. Vuonna 1983 Hartwall suoritti tuotantonsa uudelleenjärjestelyjä, joiden seurauksena Vaasan oluttuotanto laski. Tehtaan toiminta loppui kokonaan 1987. Tämän jälkeen rakennuksia on muutettu pienyritysten tarpeisiin sopivaksi. Vuonna 2006 entisellä panimoalueella toimi yli 60 yrittäjää.

2. Rakennettu ympäristö

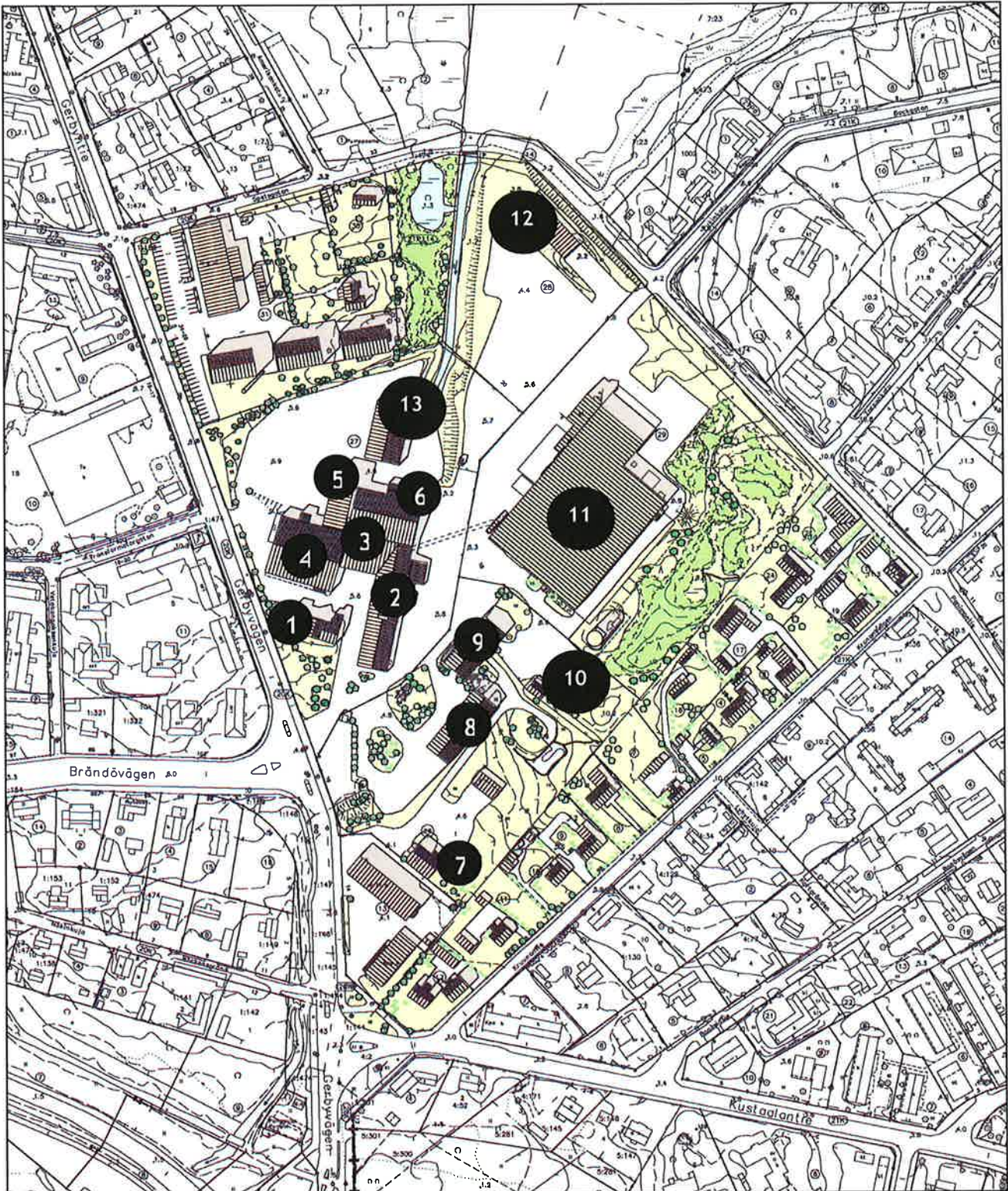

Kuva 1. Havainnekuva Pukinkulman panimoalueesta, joka on nykyisin yrityskeskuksena.

Kuva 2. Rakennuksien käyttötarkoitus.

3. Rakennukset

Kuva 3. Inventoidut rakennukset.

3.1. Konttorirakennus (1.)

Kuva 4. Konttorirakennuksen eteläjulkisivu.

Kuva 5. Sisäänkäynti alueelle.

Kuva 6. Pohjoisjulkisivu.

Kuva 7. Länsipääty.

Vanha 1½-kerroksinen puinen konttorirakennus on alueen vanha päärakennus ja sijaitsee keskeisellä paikalla panimoalueelle saavuttaessa. Rakennus on valmistunut 1890-luvun loppupuolella ja säilynyt ulkoasultaan lähes alkuperäisen tyyllisenä itäpäätyyn vuonna 1962 tehtyä laajennusta ja joitakin ikkunamuutoksia lukuun ottamatta. Rakennuksessa on pystysaumattu peltikatto, julkisivut ovat vaaka- ja pystyponttilautaa. Perustus on muurattu kivistä ja korostaa rakennuksen alueen päärakennukseen viittaavaa luonnetta varsinkin etelä- ja itäjulkisivujen kohdalla. Ikkunoissa on T-mallin ruutujako, joka antaa rakennukselle uusrenessanssin leiman. Rakennuksen on suunnitellut todennäköisesti Sjöblom.

3.2. Mallastamo, keittämö, käymä- ja varastokellari, kattilahuoneen laajennus (2.)

Kuva 8. Mallastamon eteläpääty.

Kuva 9. Mallastamon länsijulkisivua.

Kuva 10. Mallastamon itäjulkisivua.

Kuva 11. Mallastamon ja keittämön itäjulkisivua.
Keskellä mallastamon kuivaamo.

Mallastamo-, keittämö-, kattilahuone- ja varastotilat kuuluvat panimon vanhimpiin osiin ja ne ovat 1890-luvun alusta. Mallastamo-osaan on tehty muutoksia vuosina 1938 (Huovinen), 1948 (Sjöblom) ja 1976 (P. Salo). Nykyisessä asussaan Mallastamon päädyn alaosa on tiiltä ja sivut sekä päädyn yläosa päällystetty mineritiilevyillä. Kuivaamotornin kolme julkisivua on rapattua tiiltä ja yksi pystylaudoituksella verhoiltu. Keittämön julkisivu on valkoiseksi maalattua rapattua tiiltä. Katot ovat vihreäksi maalattua pystysaumattua peltiä.

Kuva 12. Keittämön länsijulkisivua.

Kuva 13. Keittämön itäjulkisivua.

Kuva 14. Keittämön itäjulkisivua.

Kuva 15. Keittämön itäjulkisivua.

Kuva 16. Kattilahuoneen laajennuksen itäjulkisivu.

Kuva 17. Keittohuoneen länsijulkisivua.

3.3. Pullotushalli ja sen laajennus (3.)

Kuva 18. Pullotushallin eteläpääty.

Kuva 19. Pullotushallin laajennuksen pohjoispääty.

Räystäslinjan muotoilu antaa omaleimaisen julkisivun Panimon sisäpihalla sijainneelle pullo-
tushallille, joka on rakennettu 1900-luvun alussa. Sisäpihan julkisivu on valkoiseksi maalat-
tua rapattua tiiltä. Pullotushallin myöhemmin tehdyn pohjoispäädyn laajennuksen julkisivu
on puhtaaksimuurattua tiiltä. Katto on osaksi huopa- ja osaksi peltikatteista ja väriltään
vihreää. Alakerrassa valurautapilarien päälle teräspalkkien varaan on valettu betoninen vä-
lipohja.

3.4. Tehdashalli (4.)

Kuva 20. Tehdashallin kaakkoisnurkka.

Kuva 21. Tehdashallin toisen kerroksen itäpuolen julkisivussa on toimistotiloja.

Kuva 22. Tehdashallin länsijulkisivua.

Kuva 23. Tehdashallin pohjoisjulkisivua.

Itä- ja eteläjulkisivun kellarikerros on muurattu harkkomaisesti kivistä. Kokonaan maanpäällisen kerroksen julkisivut ovat nykyään puhtaaksimuurattua punatiiltä, mutta alkuperäisissä julkisivuissa on käytetty vaakaponttilaudoitusta ilmeisesti ennen vuotta 1938. Loiva peltikatto on maalattu vihreäksi. Yläpohja on teräspalkkien varaan valettua betonia. Vanhin osa tehdashallia on rakennettu 1800-1900 -lukujen vaihteessa ja muutoksia sekä laajennuksia on tehty 1936 (Huovinen), 1949 (Sjöblom) ja 1966. Länsipäättyyn on tehty myöhemmin leveä oviaukko ajoluiskineen sekä lastauslaituri.

3.5. Kellariosasto (5.)

Kuva 24. Varastorakennus (uusi kellariosasto) luoteesta nähtynä.

Kuva 25. Länsijulkisivu.

Kapeahko ja korkea varastosäiliörakennus on vuodelta 1976 ja se on B.J. Johanssonin suunnittelema. Runko on terästä ja betonia, julkisivut valkoiseksi maalattua aaltopeltiä.

3.6. Uusi keittohalli (6.)

Kuva 26. Uuden keittohallin pohjoisjulkisivu.

Kuva 27. Itäjulkisivu.

Keittohallin uudempi kaksikerroksinen rakennus on vuodelta 1971 ja sen on todennäköisesti suunnitellut Bryggeriplanlaegning A. Jorgensen/Fleming. Rakennuksessa on tasakatto, betonipilarirunko ja seinät on valkoiseksi maalattua aaltopeltiä.

3.7. Asuinrakennus (7.)

Kuva 28. Näkymä pohjoisesta.

Kuva 29. Näkymä etelästä.

Rakennus on todennäköisesti 1920-luvulta ja siinä on ollut Bockin entisiä työväenasuntoja. Perustus on muurattu kivistä ja runko on luultavasti hirttä. Julkisivut on keltaiseksi maalattua vaakaponttilautaa ja pystysaumattu peltikatto on uusittu. Koillissivulla ja luoteispäädyssä on porraskatokset. Rakennus on kunnostettu asuinkäyttöön.

3.8. Käymä- ja varastokellari (8.)

Kuva 30. Näkymä lounaasta.

Kuva 31. Näkymä etelästä.

Kuva 32. Koillispääty.

Kuva 33. Räystäsdetalji.

Kaksikerroksinen alunperin Lahden panimon käymä- ja varastokellarirakennus on peräisin 1900-1920 -luvulta. Vuosina 1924-1927 rakennus on muutettu autotalliksi. Rakennus on mahdollisesti osittain palanut 1929. Myöhemmin rakennuksessa sijaitsi ylhäällä autotalli ja alhaalla verstaas ja puutyöpaja sekä suuret pukeutumis-, pesu- ja ruokatilat. Sotien aikaan rakennus toimi saksalaisten ajoneuvotallina ja panssarivaunukorjaamona. Tiloissa on 1950-70 -luvuilla toiminut Vaasan mattokutommo. Perustus on lohkopintainen kiviperustus, Runko on valkoiseksi maalattua punatiiltä. Ensimmäisen kerroksen ikkuna-aukot ovat kaarellisia, yläikkunat on Vaasan mattokutomon ajalta 1949. Räystäissä on uusklassismiin viittaava koristemuuraus. Harjakatto on vihreää pystysaumattua peltiä. Ensimmäinen kerros jää osittain maan alle koillispäädystään, josta on myös sisäänajoramppi toiseen kerrokseen.

3.9. Jäävarasto (9.)

Kuva 34. Luoteisjulkisivu.

Kuva 35. Lounaispääty.

Kuva 36. Kaakkoissivu.

Kuva 37. Mattokutomoa ja varastorakennusta yhdistävä katettu kuljetushihna on vuodelta 1955.

Kellarikerros muurattu lohkokivistä ja vuorattu sivustoiltaan maalla. Kellarin päällä on puinen varastorakennus, joka on ilmeisesti joskus ollut pohjoispäästään 10 metriä pidempi, koska se nyt päättyy palomuriin. Yläosa on kivikellaria uudempi, ehkä noin 20/30-luvulta ja alunperin kellarin päällä oli vain pelkkä katto. Kellarissa on ilmeisesti alkujaan sijainnut Lahden panimon jäävarasto ja varastokellari. Mattokutomolla oli käytössään myös tämän rakennuksen yläosa. Yläosan julkisivut ovat punamullalla maalattua peiterimalaudoitusta. Harjakatto on ruskeaksi maalattua pystysaumattua peltiä. Rakennusta on korotettu 1947. Eteläpään oviaukko on uusittu 1960.

3.10. Varasto (10.)

Kuva 38. Luoteisjulkisivu.

Kuva 39. Pystyrimalaudoitus.

Yksikerroksisen harjakattoisen varastorakennuksen perusta on vuorattu sivuiltaan maalla ja rakennuksen päädyssä on puinen lastauslaituri. Puurunkoisen rakennuksen julkisivuissa on pystyrimalaudoitus.

3.11. Teollisuusrakennus (11.)

Kuva 40. Luoteisjulkisivu.

Kuva 41. Lounaisjulkisivu.

Yksikerroksinen tehdasrakennuksen vanhin osa on vuodelta 1970. Myöhemmin on tehty mm. kaksikerroksinen toimistolaajennus. Seinärunko on tehty betonielementeistä ja väriltään valkoinen. Julkisivuissa tasakaton reunoja kiertää tumma pelti.

Kuva 42. Lounaisjulkisivu.

Kuva 43. Koillisjulkisivu.

3.12. Jätevesien esikäsittelylaitos (12.)

Kuva 44. Luoteispääty.

Kuva 45. Jätevesien esikäsittelylaitos on sijoitettu teollisuusalueen rajalle etäälle muista rakennuksista.

Osittain kaksikerroksinen rakennus sijaitsee teollisuustontin pohjoislaidalla ja se on rakennettu vuonna 1977. Rakennuksessa on loiva harjakatto, julkisivut on valkoiseksi maalattua profiloitua peltiä.

3.13. Uusi liike-/hallirakennus (13.)

Kuva 46. Länsijulkisivu.

Kuva 47. Itäjulkisivu

Alueen uusi rakennus on vuodelta 2001. Hallirakennuksen tummanharmaaksi maalattu teräksinen pilaripalkkirunkorakenne näkyy julkisivuissa. Teräpilarien väliin on ripustettu valkoisia seinäelementtejä. Pitkillä sivuilla lähellä räystääslinjaa kiertää vaakaikkunarivi. Katto on harmaaksi maalattua peltiä.

Lähteet

Museoviraston kohdeinventointilomakkeet, Jukka Peltonen 1988.

Oluenpanon historiaa Vaasassa - Selvitys Pukin panimon vaiheista, Mika Uolamo 1997, Kaupunkisuunnittelu)

Valokuvat: Kaupunkisuunnittelu, Juha-Matti Linna 2006.